

**ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ**

**ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ**

**ՇՈՒՄ Գիտակրթական կենտրոն ՅԿ**

**Ավարտական հետազոտական աշխատանք**

**Թեմա- Ընտանիքի հետ սոցիալական մանկավարժի  
աշխատանքի առանձնահատկությունները**

**Կատարող՝ Նառա Թադևոսյան Ավետիքի/**

**Դպրոց՝ Ջաջուռի միջնակարգ**

**Ջայոց լեզու և գրականություն**

**Ղեկավար՝ Անահիտ Բաղդասարյան**

# ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն

Գլուխ առաջին: Սոցիալական մանկավարժի աշխատանքը ընտանիքի հետ----- 4

Գլուխ երկրորդ: Ընտանիքի կարիքները, ընտանեկան արժեքները, ձգտումներն ու նպատակները-----11

Եզրակացություն-----17

Օգտագործված գրականության ցանկ-----18

## ՆԵՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր անհատական աշխատանքի թեման է «Ընտանիքի հետ սոցիալական մանկավարժի աշխատանքի առանձնահատկությունները»:

Աշխատանքի նպատակն է ներկայացնել ընտանիքի հետ սոցիալական աշխատողի կողմից տարվող աշխատանքի առանձնահատկությունները:

Նշված նպատակն իրականացնելու համար առաջադրել ենք հետևյալ խնդիրները.

Ներկայացնել ընտանիքի՝ որպես սոցիալական կարևորագույն խմբի առանձնահատկությունները

Բացահայտել սոցիալական աշխատողի՝ ընտանիքի անդամների հետ տարվող աշխատանքների բովանդակությունը:

Ժամանակակից աշխարհում հասարակության սոցիալական կառուցվածքում ընտանիքն առանձնանում է որպես կարևորագույն սոցիալական ինստիտուտ, որն իրագործում է մի շարք գործառույթներ և ապահովում է ընտանիքի անդամների սոցիալականացումը, զարգացումը, իմացական համաձայնությունը, փոխօգնությունը ու պաշտպանությունը, ապահովությունն ու համագործակցությունը:

Ընտանիքի աջակցության ցուցաբերման հմնախնդիրը հրատապ է և արդիական :

Աշխատանքը բաղկացած է համակարգչային շարվածքի 18 էջից:

## Գլուխ առաջին: Սոցիալական մանկավարժի աշխատանքը ընտանիքի հետ

Սոցիալական աշխատանք մասնագիտությունը նպաստում է սոցիալական փոփոխություններին, մարդկային փոխհարաբերություններում առկա հիմնախնդիրների հաղթահարմանը և մարդկանց ներուժի ու կարողությունների զարգացմանը: Նպատակը՝ անհատների, համայնքների, հասարակության բարեկեցությունն է: Տեսական մոտեցումները հիմք ընդունելով՝ սոցիալական աշխատանքը միջամտում է այն դեպքերում, երբ մարդիկ դժվարություններ են ունենում իրենց միջավայրի հետ հարաբերություններում: Մարդու իրավունքների և սոցիալական արդարության սկզբունքները համարվում են սոցիալական աշխատանքի հիմնասյուները: Սոցիալական աշխատանքը բավականին դիպուկ անվանում է մի մասնագիտության համար, որում պրոֆեսիոնալ կերպով կիրառվում են օգնող տեխնիկաներ սոցիալական հիմնախնդիրներին հասցեականորեն արձագանքելու համար: Այս մասնագիտությունը կոչված է ապահովելու սոցիալական արդարությունը հասարակությունում, բարձրացնելու մարդկանց կյանքի որակը և զարգացնելու դժվար իրավիճակում հայտնված անհատի, ընտանիքի, խմբի կամ համայնքի ներուժը:

Սոցիալական աշխատանքի միջամտության տեսակներն են՝

- Կլինիկական սոցիալական աշխատանք,
- Սոցիալ-մանկավարժական աշխատանք,
- Խորհրդատվություն,
- Ընտանեկան թերապիա,
- Խմբային աշխատանք,
- Աջակցություն համայնքում առկա ռեսուրսների և ծառայությունների ձեռքբերման հարցում,
- Սոցիալական վարչարարություն,
- Համայնքային աշխատանք և կազմակերպում,
- Մասնակցություն սոցիալ-քաղաքական գործընթացներին՝ սոցիալական քաղաքականության և տնտեսական զարգացման վրա ազդելու նպատակով:

Ինչպես նկատեցինք սոցիալական աշխատողի գործունեության ոլորտներից մեկն էլ ընտանիքն է: Ընտանիքը հասարակության այն կարևոր սոցիալական ինստիտուտն է, որն ապահովում է հասարակության ինքնավերարտադրությունը: Ընտանիքն առաջացել է այն պարզ պատճառով, որ, ի տարբերություն կենդանական մյուս տեսակների երեխաներն ունեն ամենաերկարատև մանկությունը: Երեխաների կախումը ծնողներից տևում է 15-18 տարի: Ա. Ի. Կրովչենկոն ընտանիքը սահմանում է որպես ամուսնության կամ արյունակցական կապերի վրա հենված փոքր խումբ, որի անդամները կապված են կենցաղի ընդհանրությամբ, փոխօգնությամբ, բարոյական և իրավական պատասխանատվությամբ

Ընտանիքի՝ որպես առանձնահատուկ սոցիալական խմբի համար հատկանշական է մի շարք հասարակական գործառույթների ու նպատակների առկայությունը, որոնք վերափոխման են ենթարկվում ընտանիքի տարբեր կենսափուլերում: Յուրաքանչյուր կենսափուլ կարելի է բնութագրել որոշակի /նաև մասնակի/ ձեռքբերումներով և կորուստներով, որտեղ փոփոխվում են սոցիալական դերեր, առաջանում են նոր սոցիալական դերեր, կամ պահպանվում են դրանք, սակայն դրանց բովանդակության, ձևերի ու եղանակների մեջ նույնպես զգալի փոփոխություններ են արձանագրվում: Սոցիոլոգներն ընտանիքի կենսափուլերը բաժանում են ութ աստիճանի, որոնք տարբերվում են միմյանցից իրենց տևողությամբ, բովանդակությամբ և հագեցվածությամբ: Դրանք են

Ընտանիքի սկզբնավորում, ամուսնական զույգեր՝ առանց երեխաների / 2 տարի/,

Երեխաների ծնունդ, նրանց նկատմամբ ծնողական հոգածություն /2.5 տարի/

- Մինչդպրոցական տարիքի երեխաներով /մինչև 6 տարեկան երեխաներով/ ընտանիք /7 տարի/,
- Հասուն դպրոցական և ուսանողական տարիքի երեխաներով /13-20 տարեկան/ ընտանիք /7 տարի/,
- Երեխաների նոր օջախ ստեղծող, ճյուղավորվող ընտանիք /6.5 տարի/
- Երեխաների բաժանումից մինչև կենսաթոշակային տարիքի ժամանակն ընդգրկող միջին շրջանի ընտանիք /13.5 տարի/,
- Տարեց ընտանիք /կենսաթոշակի անցնելուց մինչև ամուսինների վախճանը/ /16 և ավելի տարի/:

Այս աստիճանական բաժանման մեջ կարելի է նկատել, թե ընտանիքն ինչ խնդիր է լուծում, որ խնդիրներն են ընտանիքի համար համարվում առաջնային, որտեղ է

ծնողների ծանրաբեռնվածությունը մեծ և այլև:Ընտանիքի հետ աշխատանքում սոցիալական մանկավարժը պետք է ուշադրություն դարձնի ընտանիքի ձևավորումից մինչև տվյալ աստիճանական փուլն ընկած ժամանակահատվածում առկա խնդիրն կամ խնդիրներին, քանի որ այդ ընթացքում հաճախ ձևափոխվում է ընտանիքի կառուցվածքը, բարդանում են գործառույթները, փոխվում է ընտանիքի տիպաբանությունը, ուժգնանում են ապակառուցողական գործընթացները, ի հայտ են գալիս նոր կողմնորոշումներ, վերափոխվում է ընտանիքի մշակույթը, որոնք կարող են ունենալ խիստ բացասական ազդեցություններ՝ անդրադառնալով ընտանիքի կայունության, բարոյահոգեբանական բարենպաստ մթնոլորտի ձևավորման վրա: Պակաս կարևոր չէ ընտանիքի գլխավորի խնդիրը:Սովորաբար, առավել ևս հայ հասարակությունում, ընտանիքի գլխավորը լինում է տղամարդ ամուսինը կամ նրա ծնողները: Մնացած անդամները կարծես թե կախված են նրանցից, քանի որ նրանք ավելի բարձր սոցիալական դիրք են գրավում ընտանիքում, վաստակում են, ուժեղ են և ունեն փորձ: Կանայք ավելի պատասխանատու են երեխաների խնամքի, դաստիարակության, տարեց անդամների խնամքի, կենցաղավարության, հանգստի կազմակերպման համար: Ժամանակակից ընտանիքի մոդելում նախապատվությունը տրվում է հավասարազոր հարաբերություններին, իրավունքներին, քանի որ կանայք, չափահաս երեխաները նույնպես կարող են վաստակել, հասարակության մեջ հեղինակություն լինել, գրավել առավել բարձր դիրք և այլն:

Այսօր ընտանիքը բախվում է նյութական, կենցաղային, բնակարանային, զբաղվածությամբ, հոգեբանական, բժշկական, հանգստի և ազատ ժամանակի կազմակերպման հետ կապված տարբեր խնդիրների, որոնք շատ հաճախ փոխկապված են և ստանում են տարբեր դրսևորումներ: Մեծացել է միայնակ մարդկանց՝ մայրերի և ամուսնությունից դուրս ծնված երեխաների թիվը: Վերը նշված խնդիրների և ընտանիքի դերի փոփոխությունների արդյունքում մեծացել է ամ Ընտանիքի կարևոր, տարբերակվող, բնութագրական հատկանիշը սերն է, որն ընկած է նրա հիմքում: Երեխան չի կարող լիարժեք ապրել ու մեծանալ առանց ընտանիքի, ծնողների. <<Երեխայի համար մոր սիրտն է ցավում, հոր՝ ձեռքերը>>: Բ.Սպուր, դաստիարակության գործում կարևորելով ծնողների զգացմունքը երեխաների նկատմամբ, համարում է, որ <<այն ունի նույն նշանակությունը երեխայի Էմոցիոնալ զարգացման համար, ինչպես մայրական կաթը՝ ֆիզիկականի>>: Մակարենկոն համոզված էր.<< Ծնողական պահանջները ձեր անձի, ծնողական հարգանքն

ընտանիքի, ծնողական հսկողությունը ձեր կողմից կատարած ամեն մի քայլի նկատմամբ համարվում են դաստիարակության առաջին և գլխավոր մեթոդները, և եթե ինչ-որ բան այն չէ ձեր երեխայի հետ, նախապես պետք է ձեզ մանրադիտակով դիտարկեք>>ուսնալուծությունների թիվը

Ծնողները եղել և մնում են երեխաների առաջին պաշտպաններն ու դաստիարակները: Անկասկած, ընտանիքում առկա են թաքնված, դաստիարակչական խորը հնարավորութ- յուններ

Վերջապես, որքան ամուսիններն ընտանիքի գործառույթների իրականացման գործում փորձում են հավասարաչափ ջանքեր ներդնել, այնքան ընտանիքը ամուր է և կայուն, ընտանեկան կյանքը՝ հետաքրքիր, հարաբերությունները՝ կանոնավորված:

Այն բոլոր հիմնախնդիրները, որն ունի ժամանակակից ընտանիքը, որոնց անխուսափելիորեն առնչվում է սոցիալական մանկավարժն ընտանիքի հետ աշխատանքում, առնչվում են ընտանիքի հարմարմանը հասարակության մեջ: Հարմարման գործընթացի բնութագրման հիմքում հանդես է գալիս ընտանիքի կարգավիճակը, որի մեջ են մտնում կառուցվածքային և գործառութային մի շարք բնութագրումներ, ընտանիքի անդամների փոխազդեցություններն ու փոխգործակցությունները, ինչպես նաև ընտանիքի անդամների անհատական առանձնահատկությունների վերլուծությունը: Կարելի է առանձնացնել ընտանիքի կառուցվածքային հետևյալ բնութագրումները՝ ամուսնական զույգերի առկայություն, ընտանիքի կյանքի գոյության ընթացքը, սերունդների, երեխաների քանակն ընտանիքում և ճկուն հարմարվողականության, ընտանեկան հիմքերի ու ավանդույթների կարծրացման, լիակատար քառսի ու հնարավոր այլ վիճակները

Ընտանիքի հետ սոցիալական մանկավարժն աշխատում է հանրակրթական, հատուկ հաստատություններում, մանկատներում, ընտանիքի երեխաների աջակցության կենտրոններում, ընտանիքի վերականգնողական և այլ սոցիալական ծառայություններում, պետական և ոչ պետական կառույցներում: Սոցիալական մանկավարժը սոցիալական տարբեր ծրագրերում կարող է հանդես գալ որպես բազմամասնագիտական խմբի անդամ

Ընդունված է սոցիալական մանկավարժի աշխատանքը բաժանել 4 փուլի

1.սոցիալական

2. հիմնախնդրային

3. միավորող

4. եզրափակիչ

Սոցիալական մանկավարժի համար ամենաբարձր սոցիալական փուլն է: Այն խլում է շատ ժամանակ, քանի որ այս փուլում սոցիալական աշխատողը ծանոթանում է ընտանիքի անդամների հետ, ինքն է ներկայանում, ձգտում է մտապահել բոլորի

հետաքրքրությունների շրջանակը, պարզում է նրանց սեփական հիմնախնդիրներն ինքնուրույն լուծելու հակվածությունը և կարողությունը:

Չիմնախնդրային փուլը սկսվում է մի շարք հարցերից, որոնք հնարավորություն են տալիս բացահայտել ընտանիքի հիմնախնդիրը և ակնկալիքները սոցիալական աշխատողից: Վերջինս պարտավոր է լսել ընտանիքի բոլոր անդամներին՝ առանց մեկնաբանությունների, որից հետո միայն պետք է փորձի ներկայացել խնդիրն ըստ ներկայացված պատկերի: Միավորող /ինտեգրատիվ/ փուլն ամբողջությամբ կազմված է հիմնախնդրի քննարկման ընթացքում ընտանիքի անդամների փոխգործողություններից: Այս փուլում հիմնախնդիրը, շնորհիվ քննարկումների և պարզաբանումների, լուծվում է: Սոցիալական մանկավարժի դերն այս փուլում բավական պասիվ է. նա ստեղծում է բարոյա-հոգեբանական առողջ մթնոլորտ, որտեղ տեղի են ունենում ընտանեկան քննարկումները

Ավարտական փուլում հիմնախնդիրը համարվում է լիովին լուծված. սա թերապիայի բարեհաջող արդյունքն է: Սակայն պետք է հաշվի առնել, որ միշտ չէ, որ խնդիրը հեշտ կարող է լուծվել: Այս փուլում սոցիալական աշխատողը գնահատում է ընտանիքի վիճակը և որոշում է կայացվում թերապիայի ավարտի կամ հետագա այցելութունի: Սոցիալական մանկավարժի աշխատանքի հիմնական նպատակներն են՝ ընտանիքի և նրա անդամների պաշտպանությունը, ընտանիքի ներուժի բացահայտումն ու օգտագործումը, ընտանիքի անդամների փոխհարաբերությունների կարգավորումն ու վերականգնումը, արդյունավետ փոխգործակցությունների ապահովումը՝ մինչև խնդրի վերջնական լուծմանը հանգելը, վերաբերյալ

Դիտելով ընտանիքը որպես սոցիալական համակարգ՝ սոցիալական մանկավարժը պետք է ուշադրություն դարձնի հետևյալ գործոններին, որոնք ընտանիքին



գործառական այս կամ այն հնարավորությունն են տալիս: Դրանք են սոցիալ-տնտեսական գործոնները

Ընտանիքի անդամների սոցիալական դերերը, այն կանոնները, որոնց միջոցով կարգավորվում է ընտանիքի անդամների վարքը

Ընտանիքի հաղորդակցման ցանցը, շփումները, ընտանիքի ներսում գոյություն ունեող ենթահամակարգերը:

## **Գլուխ երկրորդ: Ընտանիքի կարիքները, ընտանեկան արժեքները, ձգտումներն ու նպատակները**

Կառուցվածքային և գործառական բնութագրումների հետ մեկտեղ, որոնք ամբողջությամբ ազդում են ընտանիքի կենսագործունեության վրա, սոցիալական մանկավարժի գործունեության համար կարևոր են նաև ընտանիքի անդամների անհատական առանձնահատկություններ /ազգություն, տարիք/, զարգացման մակարդակը /կրթական, ֆիզիկական, հոգեբանական/, հետաքրքրություններն ու այլ հնարավորությունները: Ընտանիքի անդամների անհատական առանձնահատկությունների համադրումը՝ նրա կառուցվածքային և գործառական բնութագրումներով, ընկած է ընտանիք ամբողջական բնութագրման հիմքում և հանդես է գալիս որպես ընտանիքի կարգավիճակ: Ըստ Գալագուզովայի՝ ընտանիքի ունեցած կարգավիճակը բնութագրում է նրա հարմարման հնարավորությունները հասարակության մեջ: Գալագուզովան ընտանիքի սոցիալական հարմարման առաջին բնութագրիչը համարում է ընտանիքի նյութական դրությունը: Ընտանիքի նյութական բարեկեցության գնահատականը, որը ձևավորվում է դրամական և ունեցվածքային

ապահովվածությունից, անհրաժեշտ որակական և քանակական մի քանի չափանիշներ ևս ունի՝ ընտանիքի եկամտի քանակը, բնակարանային պայմանները և այլն: Եթե ընտանիքի եկամտի մակարդակը ցածր է, բնակարանային, կենցաղային պայմաններն անբարենպաստ են և ցածր որոշակի հաստատագրված նորմերից, ապա այդպիսի ընտանիքը համարվում է աղքատ, նրա սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակը՝ ցածր

Սոցիալական հարմարման երկրորդ բաղադրիչը պայմանավորված է ընտանիքի սոցիալ-հոգեբանական դրությամբ: Դա քիչ թե շատ զգայական հաստատուն վիճակն է, որը ձևավորվում է որպես արդյունք ընտանիքի անդամների տրամադրության, նրանց հոգեկան ապրումների, միմյանց և ուրիշների նկատմամբ հարաբերությունների, աշխատանքի, տարբեր իրադարձությունների նկատմամբ դիրքորոշումների և այլն: Ընտանիքի սոցիալ-հոգեբանական կարգավիճակը գնահատել կարողանալու համար նպատակահարմար է տարանջատել բոլոր

փոխհարաբերությունները /ամուսնական փոխհարաբերություններ, երեխա-ծնող փոխհարաբերություններ, շրջապատի, մարդ-կանց նկատմամբ փոխհարաբերություններ և այլն/ առանձին-առանձին, անգամ ըստ գործունեության ոլորտների, նրանցում մասնակցող սուբյեկտների սկզբունքների և արժեքների

Որպես կարևոր բնութագրական ցուցանիշներ՝ ընդգծվում են

Էմոցիոնալ հարմարավետության մակարդակը

Տազնապայմանության աստիճանը

Փոխհամաձայնության, միմյանց նկատմամբ հարգանքի աստիճանը

Աջակցության, օգնության, ապրումակցման և փոխազդեցության աստիճանն ընտանիքի ներսում և նրանից դուրս,

Ժամանցի ու հանգստի անցկացման և կազմակերպման տեսակը, ընտանիքի բաց լինելը և այլն

Բարենպաստ են համարվում այն հարաբերությունները, որոնք կառուցված են իրավահավասարության, համագործակցության սկզբունքով, որտեղ դրսևորվում է անձի իրավունքների նկատմամբ հարգանք, որտեղ ընտանիքի բոլոր անդամների փոխադարձ կապվածությունը նկատելի է, կա զգայական մերձեցում, և ամենակարևորը, որ ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամին բավարարում են այդպիսի հարաբերությունները:

Այս դեպքում ընտանիքի սոցիալ-հոգեբանական կարգավիճակը գնահատվում է բարձր: Ընտանիքի սոցիոմշակութային մակարդակը համարվում է բարձր, եթե ընտանիքն իրականացնում է ավանդույթների, սովորույթների և պահպանողի իր դերը, նպաստում և մասնակցում է ընտանիքի անդամների հոգևոր պահանջմունքների բավարարմանն ու զարգացմանը, երբ ընտանիքում ռացիոնալ կերպով կազմակերպված են կենցաղը, հանգիստը, ընտանիքի անդամները տիրապետում են հանգստի և կենցաղի գործունեության համատեղման տարբեր ձևերին, ընտանիքը կողմնորոշված է դեպի երեխայի ու մյուսների համակողմանի դաստիարակությանը և աջակցում է առողջ ապրել-լակերպին: Եթե ընտանիքի հոգևոր պահանջմունքները զարգացած չեն, հետաքրքրությունների շրջանակը սահմանակալ է, կենցաղն անկազմակերպ է, բացակայում են ընտանիքը միավորող մշակույթը, ժամանցի և աշխատանքային գործունեությունը, թույլ են ընտանիքի անդամների վարքի կարգավորիչ, ընտանիքը վարում է անառողջ, անբարենպաստ գործունեություն, ապա նրա սոցիոմշակութային մակարդակը ցածր

է: Հաջորդ ցուցանիշը, որը բնութագրում է ընտանիքը, իրադրադերային հարմարումն է, որը կապված է ընտանիքում երեխայի նկատմամբ դրսևորված վերաբերմունքի, երեխաների և ընտանիքի մյուս անդամների համարժեք փոխհարաբերությունների, դերային գործառույթների իրականացման հետ: Երբ ընտանիքում երեխայի նկատմամբ դրսևորվում է հոգատար, հարգալից վերաբերմունք, երեխա-ծնող փոխհարաբերությունները կառուցվածքային են, երեխաների հիմնախնդիրների լուծման նկատմամբ ընտանիքի կողմից ցուցաբերվում են ակտիվություն և բարձր կուլտուրա, ապա նրա իրադրադերային կարգավիճակը բարձր է: Եթե երեխաների հետ փոխհարաբերություններում առկա է շեշտադրում երեխայի հիմնախնդիրների վրա, ապա կրգավիճակը միջին է, իսկ եթե անտեսվում են երեխաների կարիքներն ու խնդիրները, երեխայի նկատմամբ դրսևորվում է բացասական վերաբերմունք, նրա հետ հարաբերություններն ուղեկցվում են ցածր կուլտուրայով և ակտիվությամբ, ապա կարգավիճակը համարվում է ցածր:

Ընտանիքի կառուցվածքային և գործառական բնութագրումների վերլուծության, ինչպես նաև նրա անդամների անհատական անհատական առանձնահատկությունների հիման վրա որոշվում է նրա գործառական-կառուցվածքային տեսակը, որն իր հերթին հնարավորություն է տալիս համապատասխան եզրակացություն անելու ընտանիքի, հասարակության մեջ նրա սոցիալական հարմարման մասին: Սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքի գործունեության օբյեկտ կարող են լինել երեխան ընտանիքում, ընտանիքի մյուս անդամները, ընտանիքն ամբողջությամբ, ինչպես նաև համայնքը: Սոցիալական մանկավարժի գործունեությունն ընտանիքի հետ, ըստ Մ.Ա. Գալգուզովայի, ներառում է 3 հիմնական օգնության տեսակ՝ կրթական, հոգեբանական և միջնորդավորված

Կրթական օգնության տեսակը ներռում է սոցիալական մանկավարժի գործունեության երկու ուղղություն՝ օգնություն ուսուցման և դաստիարակության հարցերում: Օգնությունն ուսուցման մեջ ուղղորդված է ընտանեկան հիմնախնդիրների առաջացման կանխարգելմանը և ծնողների մանկավարժական կուլտուրայի ձևավորմանը

Առավել տիպիկ և շատ հանդիպող սխալները դաստիարակության մեջ ոչ լրիվ պատկերացումներն են դաստիարակության նպատակների, խնդիրների և մեթոդների

մասին: Միասնական պահանջների բացակայությունը դաստիարակության վերաբերյալ ընտանիքի բոլոր անդամների կողմից, երեխայի նկատմամբ կույր սերը, անչափ խստության դրսևորումը ճգնաժամային տարիքում, ծնողների վեճերը, մանկավարժական տակտի բացակայությունը երեխաների հետ փոխհարաբերություններում, ֆիզիկական պատժամիջոցների կիրառումը և այլն կարող են առաջացնել մանկավարժական լուրջ հիմնախնդիրներ: Այստեղ սոցիալական մանկավարժի գործունեությունը նախատեսում է ծնողների հետ լուսաբանել հետևյալ հարցերը

երեխաների դաստիարակության հարցում ծնողների մանկավարժական և սոցիալ-հոգեբանական նախապատրաստվածությունը

Ծնողների անձնական օրինակների և հեղինակության դերն ու նշանակությունը երեխայի դաստիարակության գործում, մոր և հոր դերերի կատարման ընթացքում մանկավարժական հնարավոր ներգործությունները

Ծնողների, ընտանիքի մյուս անդամների, տարբեր սերունդների հետ դրական փոխհարաբերությունների կարևորությունը

երեխաների բարոյական, ֆիզիկական, գեղագիտական, սեռական դաստիարակության կարևորությունը

Երեխաների համար ժամանցի և հանգստի կազմակերպման, զարգացման առանձնահատկությունների, ալկոհոլիզմի, թմրամոլության պատճառների և հետևանքների հետ կապված հիմնախնդիրները

Այս տեսակի գիտելիքների հաղորդումը սոցիալական մանկավարժը կարող է կազմակերպել ինքնուրույն կամ այլ մասնագետների օգնությամբ, կարող են գործնական պարապմունքներ անցկացնել, որոնք որոշ չափով կօգնեն ծնողներին, ընտանիքին:

Օգնությունը դաստիարակության գործում սոցիալական մանկավարժն իրականացնում է տարբեր խորհրդատվությունների կազմակերպման միջոցով: Երեխաների, նրանց ծնողների հետ ստեղծում է դաստիարակչական հատուկ իրադրություններ՝ նպատակ ունենալով առավելագույն կերպով օգտագործել ընտանիքում առկա ռեսուրսները, ինչպես նաև ամրապնդել ընտանիքի դաստիարակչական ներուժը: Ընտանեկան կյանքի հիմնական ոլորտները, որտեղ իրականանում է դաստիարակչական գործառույթը, ծնողական պարտականությունների, սիրո և հետաքրքրությունների ոլորտներն են: Այս ոլորտներում ակտիվ, բովանդակալից կենսագործունեության բացակայությունը զրկում է ընտանիքին երեխաների վրա արդյունավետ ազդեցության

հնարավորությունից: Այս ոլորտներից որևէ մեկի շեշտադրումը նույնպես վնասում է դաստիարակության գործընթացին՝ զրկելով նրան ամբողջականությունից և համակարգվածությունից

Պարտականությունների բովանդակությունը բացահայտվում է մեծերի և երեխաների, միմյանց ու մյուսների նկատմամբ պատասխանատվության միջոցով: Ընտանեկան ընդհանուր հետաքրքրությունները միավորում են ծնողներին և երեխաներին մեկ համերաշխ կոլեկտիվում, որի հիմքն է համատեղ, արդյունավետ, ցանկալի և օգտակար գործունեությունը: Սերը դաստիարակվում է միայն սիրո մթնոլորտում, որն օրգանապես սնուցվում է երեխային, և որը ձևավորում է որոշակի կամային-զգայական վերաբերմունք՝ մարդկանց ու հասարակության նկատմամբ, վստահելի, փոխօգնող հարաբերություններ: Այսպիսով՝ ընտանեկան կյանքի հիմնական ոլորտների փոխկապվածության և փոխազդեցության զարգացումը հնարավորություն է տալիս առավել արդյունավետ իրականացնելու դաստիարակչական գործառույթները:

Սոցիալական մանկավարժի կողմից ընտանիքին օգնություն կազմակերպելու ընթացքում անհրաժեշտ է տարբերակել ծնողների իրականացվող դաստիարակչական մեթոդները և օգնությունը դարձնել ավելի համարժեք: Հայտնի է, որ ընտանեկան դաստիարակչական մեթոդները կարելի է բաժանել երկու խմբի: Առաջին խումբը կազմում են ամենօրյա հաղորդակցման մեթոդները, աշխատանքային վստահելի փոխգործունեությունը և փոխազդեցությունները: Սոցիալական մանկավարժը ծնողներին պետք է ներկայացնի, թե ինչպիսի միջոցներով, ինչ պայմաններում դրանք կարելի է կիրառել: Մեթոդների երկրորդ խումբը կազմում են մանկավարժական և հոգեբանական այն մեթոդները, որոնք երեխայի անձի վրա ազդում են գիտակցության և վարքի շտկման նպատակով: Այստեղ որպես միջոց կարելի է օգտագործել պարզաբանումները, բացատրությունները, ուրախության զգացման արթնացումը, երազանքի իրականացումը, հարաբերություններում լարվածության մեղմացումը և այլն: Երեխաների մոտ պետք է արթնացնել խղճի, արդարության զգացում, զարգացնել ինքնասիրության, խղճահարության, գթասրտության, քաջության դրսևորումներ՝ օգտագործելով պատժի, խրախուսանքի միջոցները և այլն: Հոգեբանական օգնությունը ներառում է երկու բաղադրիչ՝ սոցիալ-հոգեբանական աջակցություն և շտկում: Աջակցությունն ուղղված է անգամ կարճաժամկետ ճգնաժամի ընթացքում ընտանիքում բարենպաստ մթնոլորտի ստեղծմանը: Սոցիալական մանկավարժը կարող է ինքնուրույն կամ հոգեբանի հետ միասին

կազմակերպել այդ աջակցությունը: Առավել արդյունավետ է այն աշխատանքը, երբ ընտանիքին օգնում են համալիր կերպով: Սոցիալական մանկավարժը որոշում է խնդիրը, պարզաբանում է ընտանիքում միջանձնային հարաբերությունները, երեխայի դիրքն ընտանիքում, ընտանիքի հարաբերությունները հասարակության հետ, իսկ հոգեբանը բացահայտում է այն հոգեկան փոփոխությունները, որոնք տեղի են ունենում ընտանիքի ամեն մի անդամի հետ, որոնք միջանձնային փոխհարաբերություններում բերում են բախումների, լարվածությունների, այնուհետև նրանք համատեղ անցնում են խնդրի լուծմանը: Միջանձնային հարաբերություններում շտկումը կատարվում է այն դեպքում, երբ ընտանիքում գոյություն ունի հոգեկան բռնություն երեխայի նկատմամբ, որը շատ հաճախ բերում է նրա ֆիզիկական և հոգեկան խանգարմանը: Մինչև վերջին ժամանակներս այս երևույթին պատշաճ ուշադրություն չի դարձվել: Այսպիսի բռնությունների թվին են պատկանում դեռահասներին վիրավորելը, վախեցնելը, հանցագործ խմբերի մեջ նրանց ներգրավելը, պատվի և արժանապատվության նվաստացումը, անվտանգությունը և այլն: Սոցիալական մանկավարժը պետք է կարողանա այնպես շտկել հարաբերությունները, որ ընտանիքում ստեղծվեն պայմաններ, որոնք հիմնված են միայն հարգանքի, մարդկային արժանապատվության և իրավունքների պաշտպանության վրա:

Սոցիալ-հոգեբանական շտկումը հասարակության և ընտանիքի միջև փոխհարաբերությունների առումով հետևյալն է՝ օգնել ընտանիքի անդամներին՝ հասկանալու, թե ինչպես կարող են նրանք համագործակցել, փոխգործակցել հասարակությունում, հասարակության անդամների հետ և ինչպես դրանք դարձնել ավելի կառուցողական: Միջնորդավորված օգնության այս տեսակը ներառում է օգնության կազմակերպման երեք տեսակ՝ կազմակերպչական, համակարգող և տեղեկատվական օգնություն: Կազմակերպչական օգնությունն ուղղված է ընտանեկան ժամանցի կազմակերպմանը, ընտանեկան ավանդական տոների, հանգստի, բարեգործական ակցիաների, առք ու վաճառքի կազմակերպմանը և այլն

Համակարգող օգնությունն ուղղված է տարբեր վարչությունների, ծառայությունների ակտիվացմանը, որոնք անհրաժեշտ են հիմնախնդրի լուծման համար: Այդպիսի հիմնախնդիրներ կարող են լինել խնամատար կամ խնամակալ ընտանիքի հետ աշխատանքների կազմակերպումը, որդեգրումը, երեխաների հանձնումն այլ կառույցներին և այլն

Տեղեկատվական օգնությունն ուղղված է ապահովելու ընտանիքին անհրաժեշտ տեղեկատվությամբ, հիմնականում սոցիալական պաշտպանության հետ կապված հարցերի առումով, և այն իրականացվում է հիմնականում խորհրդատվության տեսքով: Հարցերը կարող են վերաբերել կյանքի, ընտանիքի, ամուսնության, քաղաքացիական, կենսաթոշակային օրենսդրությանը, երեխաների, կանանց, հաշմանդամների իրավունքներին և ընտանիքի ներսում գոյություն ունեցող այլ հիմնախնդիրներին

Ընտանիքի հետ աշխատանքում նկատելիորեն կարևորվում է խորհրդատվության դերը, որն իրականացվում է երեխայի սոցիալականացման և դաստիարակության, շտկողական, կանխարգելող, զարգացնող գործընթացներին առնչվող խնդիրների լուծման, միջանձնային հարաբերություններում բախումների նախազգուշացման և կարգավորման, տարբեր իրավիճակներում տագնապայնության, հուզական լարվածության թուլացման ժամանակ: Ընտանիքի հետ խորհրդատվական աշխատանքները նպատակ ունեն օգնելու երեխաներին, ծնողներին, ընտանիքին՝ արդյունավետ լուծելու սոցիալ-մանկավարժական տարբեր հիմնախնդիրները, որոնց մշտապես առնչվում են նրանք

Նշված աշխատանքներում սոցիալական մանկավարժն իրականացնում է փստորոշիչ, կանխատեսող, միջնորդող, շտկող-վերականգնող, հսկող-պահպանող, նախազգուշաց- նող-կանխարգելող և այլ գործառույթներ, որոնք պայմանավորված են հիմնախնդիրների առանձնահատկություններով, դրանց արտահայտվածության, ընդգրկունության և խորության աստիճանով, ընտանիքի կառուցվածքով, նյութական վիճակով, ընտանիքում գոյություն ունեցող ներքին հարաբերությունների բնույթով և այլն



## Եզրակացություն

Ուսումնասիրելով սոցիալական աշխատողի աշխատանքի առանձնահատկությունները ընտանիքի հետ աշխատելիս՝ եզրակացրինք, որ ընտանիքի հետ աշխատանքի արդյունքում սոցիալական մանկավարժը կարող է օգնել լուծել գոյություն ունեցող տարբեր հիմնախնդիրները, կանխարգելել ընտանեկան անբարենպաստ զարգացումները, վերականգնել, վերափոխել ընտանեկան հարաբերությունները, փոխազդեցությունները, ստեղծել հոգեբանական բարենպաստ մթնոլորտ՝ ուղված հասարակության մեջ ընտանիքի, նրա առանձին անդամների հարմարմանը, նրանց գործառական հնարավորությունների բարձրացմանն ու կայունացմանը, ունենալ ակտիվ դերակատարություն ընտանիքի աջակցության և սատարման գործընթացներում

## **ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ**

1. Զարությունյան Ն., Ղազարյան Ա., Ղուկասյան Լ., Սոցիալական մանկավարժություն /բուհական ձեռնարկ/, Երևան, ԵՊՐ հրատ., 2017
2. Սեդրակյան Ս., Ընտանիքի հոգեբանություն /մեթոդական վերլուծություն/, Երևան, <<Ուրարտու>> համալսարան, 2010
3. Անտոնյան Մ., Գեղամյան Ն. և այլք, Սոցիալական աշխատանքի մանագիտական չափորոշիչներ ստանդարտներ: Երևան, 2015
4. Ղուկասյան Լ., Սոցիալ-մանկավարժական ծառայությունների դերը ընտանիքի աջակցության գործընթացում, <<Կրթության հիմնահարցերը 21-րդ դարում>> միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, ԵՊՐ հրատ., 2017: